

Vuokkiniemi
Ponkalahti
 (ven. Pongaguba)
 Muita nimiä

Dorofejev Miron	Pon.D.1.	2
Dorofejev Matvei Mironovitsh	Pon.D.1.1.	2

Torvinen Paro	Pon.T.1.	2
Torvinen Okahvie	Pon.T.1.	3
Torvinen Okahvie	Pon.T.1.	3
Torvinen Iivana	Pon.T.1.	3
Torvinen Santeri	Pon.T.1.	3
Torvinen Iivana	Pon.T.1.	3
Torvinen Alekski	Pon.T.1.	3

Ivanov Nikita Hilipänpoika	Pon.1.	3
Bogdanova Martrona Nikitantyttö	Pon.I.1.1.	4
Ivanov Agafja Nikitantyttö	Pon.I.1.2.	4
Ivanov Ksenja Nikitantyttö	Pon.I.1.3.	4
Ivanov Nikolai Nikitanpoika	Pon.I.1.4.	4
Ivanov Vasili Nikitanpoika	Pon.1.1.5.	4
Ivanov Efimij Nikitanpoika	Pon.1.1.6.	4
Ivanov Stepan Nikitanpoika	Pon.1.1.7.	5

Kempoinen Esko Saulinpoika	K.	5

Simola Vaseli	Pon.P.	5

1.3.2.2. Pappinen Jyrki Miihkalinpoika	Nij.P.2.	5
1.3.2.8. Pappinen Huoti Miihkalinpoika	Nij.P.8.	5

Tiilikainen Maria Roopentyttö	Jyl.T.1.2.	6
Tiilikainen Okahvie Roopentyttö	Jyl.T.1.6.	6

Vasken Leski	Pon.	6

Paraska Iljantyttö	Pon.	6

Bogdanov Katerina Pavlovna	Pon.	6

Filippov Jyrki	Pon.1.	7
Filippov Tarja	Pon.1.	7
Filippov Alekski	Pon.1.	7
Filippov Vaseli	Pon.1.	7

Peksujev Vasselei Okahvananpoika	Kos.P.3.3.1.	8

Nikitin Vaseli	Pon.1.	8
Nikitin Simana	Pon.1.	8

Karjalainen Anni	Pon.1.	8

Dorofejev Miron
(Mirono Dorofejev)
Lapset: Matvei

Pon.D.1.

Dorofejev Matvei Mironovitsh
(Matvei Mironovitsh Dorofejev)
Synt. 1909, Ponkalahti
Kuollut 13.02.1938, Karhumäki

Pon.D.1.1.

Karjalan ASNT: valtion turvallisuuskomitean antama luettelo.

Kalevalan piiri

N:o 311 **Dorofejev Matvei Mironovits** synt. 1909 Karjala Ponkalahti, viimeinen työpaikka Kivijärvi, kolhoosin prikatiiri, kuolinvuosi 1938. ¹

Uhrien nimet kirjoitetaan Muistokirjaan

Kalevalan Piiri

Kivijärven kyläneuvosto

Kivijärvi

Dorofejev Matvei Mironovitsh – synt. 1909 Ponkalahdessa. karjalainen, entinen puolueen jäsenkandidaatti kolhoosin prikatiiri. Vangittu 16.01.1938. tuomittu SNTL:n NKVD:n päätöksellä pykälän 58-6 perusteella 13.02.1938, ammuttu 13.02.1938, Karhumäessä. Rehabilitoitu Karjalan prokuraattorin päätöksellä 22.05.1989. ²

Dorofejev Matvei Mironovits, s. 1909 Ponkalahti, karjalainen, entinen Nkp(b):n jäsen, kolhoosin prikatiiri, Kivijärvi, vangittu 16.1.1938, ammuttu 8.5.1938 Sandarmohissa. ³

Torvinen Paro
Synt. 1889

Pon.T.1.

556) Paro Torvijeff synt. 1889, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 01.02.1922.

557) Okahvie Torvijeff synt. 1852, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 01.02.1922.

558) Okahvie Torvijeff synt. 1911, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 01.02.1922.

559) Iivana Torvijeff synt. 1914, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 05.02.1922.

560) Sanderi Torvijeff synt. 1921, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 05.02.1922.

561) Iivana Torvijeff synt. 1888, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 05.02.1922.

562) Aleksi Torvijeff synt. 1891, Vuokkiniemen kunnassa, Ponkalahden kylässä, tullut Suomeen 05.02.1922. ⁴

424) Aleksi Torvinen. Kortti n:o 801. 32 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti. Yhteensä 1:llä kortilla: 1 henkilö. ⁵

425) Paro Torvinen. Kortti n:o 83. 33 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti.

426) Okahvie Torvinen. Kortti n:o 83. 70 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti.

427) Okahvie Torvinen. Kortti n:o 83. 11 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti.

428) Iivana Torvinen. Kortti n:o 83. 8 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti.

429) Santeri Torvinen. Kortti n:o 83. 1 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti. Yhteensä 1:llä kortilla: 5 henkilö. ⁶

430) Ivan Torvinen. Kortti n:o 312. 39 v. Vuokkiniemi, Ponkalahti. Yhteensä 1:llä kortilla: 1 henkilö. ⁷

Torvinen Okahvie **Pon.T.1.**
Synt. 1852

Torvinen Okahvie **Pon.T.1.**
Synt. 1911

Torvinen Iivana **Pon.T.1.**
Synt. 1914

Torvinen Santeri **Pon.T.1.**
Synt. 1921

Torvinen Iivana **Pon.T.1.**
Synt. 1888

Torvinen Aleksi **Pon.T.1.**
Synt. 1891

3. Dorofejeff Aleksi, 30 v. ⁸

Ivanov Nikita Hilipänpoika **Pon.1.**
(Nikita Filipov Ivanov)
Synt. n. 1846

Puoliso: 1.1.1. Prohorova Irina Pavelintyttö **Aij.**
Synt. n. 1849

Lapset: Matrona, Agafja, Ksenja, Nikifor, Vasili, Efimij ja Stepan

Ponkalahden kylän luettelosta löytyi tieto, että v. 1900 Ponkalahdessa oli asunut 54 – ikäinen Nikifor Filipov (Hilipänpoika) Ivanov vaimonsa Irina Pavlovan ja kuuden lapsen: Agafja, Ksenja, Nikifor, Vasili, Efimij ja Stepan, kanssa. Kun ei asia selvinnyt, niin täytyi tutkia vuoden 1910 rippikirjan luettelot. Selvisi, että Ponkalahdessa yllämainittu talon isäntä Nikifor oli ennen v. 1910 kuollut. Hänen perheluettelosta oli jäljellä 61 – ikäinen leski Irina Pavlova ja lapset Vasili, Jefimij ja Stepan, mutta yllätys – näiden lapsien isän nimeksi on merkitty Nikita eikä Nikifora. Nyt oli selvitettävä metrikkakirjojen avulla missä on virhe ja mikä on oikea noiden lapsien isän nimi. Tarkistin metrikkakirjoista seuraavien lapsien syntymäajat ja varmistin heidän vanhemmat:

17.02.1877 syntyi tytär Agafja, hänen vanhemmat: Nikita Filipov Ivanov ja Irina Pavlova.

22.01.1881. syntyi tytär Ksenja, vanhemmat samat.

11.03.1883. syntyi poika Nikolai (rippikirjan mukaan Nikifor), vanhemmat samat.

20.03.1884. Syntyi poika Vasili, vanhemmat samat.

Nämä tiedot metrikkakirjoista todistavat, että vuoden 1900 rippikirjassa Ponkalahden talonpojan Nikifor Filipov Ivanovin etunimeä kirjoittaessa kirjurille on tullut virhe. Oikea nimi oli Nikita Filipov Ivanov. Tämä talonpoika Ponkalahdesta eikä Vuokkiniemestä on Matrona Nikitantytär Ivanovin isä. Matronan nimi puuttuu vuoden 1900 Nikita Ivanovin lapsiluettelosta siitä syystä kun

Matrona oli vanhin lapsista ja jo ennen v. 1990 oli kerinnyt mennä miehellä ja asui miehensä kotikylässä Vuonnisessa.

Oletan, että Nikita Filipov Ivanov ja hänen puoliso Irina Pavlova oli vihitty avioliittoon vuosien 1868-1870 välisenä aikana. joilta vuosilta metrikkakirjat puuttuu. Oletan, että Irina Pavlova oli myös syntynyt Ponkalahdessa. Tämän olettamuksen epäsuorasti todistavat hänen lapsien – Vasilin ja Viktorin kummit – Ponkalahden talonpojat Semen Pavlov (Paavonpoika) Prohorov ja Stepan Pavlov (Paavonpoika Prohorov, jotka olivat hänen veljiä. Irina Pavlova (Paavontytär) o.s. Prohorova oli Pavel Semenov (Simananpoika) Prohorovin perheessä vanhin lapsista, joita oli ollut vähintään 7 lasta.⁹

Bogdanova Martrona Nikitanyttö

Pon.I.1.1.

(Matrona Nikitina Ivanova)

Synt. n. 15.09.1871, Ponkalahti

1 Puoliso: Lettijev Hariton Stahveinpoika

Vuo.L.

(Hariton Jevstafjev Lettijev)

Synt. n. 1864, Vuonninen

Kuollut 01.07.1896

Lapset: Pelageja ja Olga

2 Puoliso: 2.2.2.3. Bogdanov Harttina Lukanpoika

Vuo.B.3.

(Haridom Lukin Bogdanov)

Synt. n. 1863-69, Vuonninen

Vihitty 13.08.1915

Matkustin 29.10.06. Joensuuhun. Siellä maakuntaarkistossa on Agangelista saatujen Rippikirjojen kopioissa Vienan Karjalan kylien asukasluettelot (Petroskoissa niitä ei ole). Vuonnisen kylän asukasluettelosta vuodelta 1900 löysin talossa N:o 54 asuivat kaksi Lettijev – veljeksien leskeä lapsineen. Toinen heistä oli 28-vuotias Matrona Nikitina (Nikitanytär) Lettijeva, hänellä lapset Pelageja – 6 ja Olga- 4 vuoden ikäiset. Sitten metrikkakirjoista löysin seuraavat lapsien syntymäajat ja heidän isän nimen:

Pelageja oli syntynyt 01.05.1895, Olga – 12.07.1896 ja heidän isän nimi oli Hariton Jevstafjev (Stahveinpoika) Lettijev. Vuonnisen kylän talonpoika Hariton Stahveinpoika Lettijev oli 32-ikäisenä hukkunut 01.07.1896.¹⁰

21.08.1915 vihittiin avioliittoon sulhanen – 48-vuotias Vuonnisen kylän talonpoika Hariton Lukits Bogdanov (2-nen aviol.) ja morsian – 43-vuotias leski Vuonnisesta Matrona Nikitina (Nikitanytär) Lettijeva (2-nen aviol.). Yhteisiä lapsia vuosilta 1916-1917 heiltä ei löytynyt. Myöhemmiiltä vuosilta Vuonnisen seurakunnanmetrikkakirjat arkistosta puuttuu.¹¹

Ivanov Agafja Nikitanyttö

Pon.I.1.2.

Synt. 17.02.1877

Ivanov Ksenja Nikitanyttö

Pon.I.1.3.

Synt. 22.01.1881

Ivanov Nikolai Nikitanpoika

Pon.I.1.4.

Synt. 11.03.1883

Ivanov Vasili Nikitanpoika

Pon.1.1.5.

Synt. 20.03.1884

Ivanov Efimij Nikitanpoika

Pon.1.1.6.

Synt. n. 1889

6. Ivanoff Jefim, Nainut, 33 v. ¹²

Ivanov Stepan Nikitanpoika

Pon.1.1.7.

Kempoinen Esko Saulinpoika

K.

Synt. 1894

Karjalan ASNT: valtion turvallisuuskomitean antama luettelo.
Kalevalan piiri

N:o 763 **Kempoinen Esko Saulinpoika** synt. 1894 Suomi, viimeinen työpaikka, Ponkalahti, lanssi, uittomies. Kuolin vuosi 1938. ¹³

Simola Vaseli

Pon.P.

Vuokkiniemeläisiä nimenmuutoksia:
Vaseli Simola (Prohoroff) Ponkalahti. ¹⁴

Niskajärvi

1.3.2.2. Pappinen Jyrki Miihkalinpoika

Nij.P.2.

(Georgij Mihailov Popov)

Synt. 07.04.1881, Niskajärvi

Puoliso: Akliina Ijohvanyttö

Pol.

Ponkalahti

Lapset: Ivan, Anni, Oksenja ja Olga

Jyrki, joka oli nainut Ponkalahdesta **Ijohvan Akliinan**, eli Niskajärvessä. ¹⁵

III.22. Seuraava lapsista oli 07.04.1881 syntynyt **Georgij (Jyrki) Mihailinp.** Hänet kastettiin 21.04.1881. Sylikummina oli hänen setänsä Tarasa Ossipov Pappimen. Georgij avioitui ponkalahtelaisen **Akliina Ijohvan** kanssa. Lapsia heillä tiedetään olleen neljä, yksi poika Ivan ja kolme tyttöä Anni, Oksenja ja Olga. ¹⁶

Niskajärvi

1.3.2.8. Pappinen Huoti Miihkalinpoika

Nij.P.8.

(Fjodor Mihailov Popov)

Synt. 1884, Niskajärvi

Kuollut 03.10.1938, Kemi

Puoliso: Oksenie

Pol.

Synt. 1902, Ponkalahti.

Lapset: Aklina, Anni, Pauli ja Nikolai

Huoti nai Ponkalahdesta **Oksenien**. ¹⁷

III.28. **Fjodor (Huoti) Mihailinp.** (s.-k. ?) Huotin vaimo oli **Oksenie** synt. 1902.
Lapsia heillä oli kaksi tyttöä; Akliina synt. 1919 ja Anni synt.1921 sekä kaksi poikaa Pauli ja Nikolai (kuollut). ¹⁸

Kalevalan piiri
Kostamuksen kyläneuvosto
Lahnajärven metsätyömaa

Pappinen Feodor Mihailovitsh – synt. 1884 Niskajärvellä, karjalainen, puolueeseen kuulumaton, metsänkaataja. Vangittu ja tuomittu 23.09.1938. Karjalan ASNT:n erikoistroikan päätöksellä pykälän 58-6 perusteella, amuttu 03.10.1938.Kemissä. Rehabilitoitu Pohjoisen sotilaspiirin tribunaalin päätöksellä 29.07.1958. ¹⁹

Ponkalahti

Tiilikainen Maria Roopentytö

Jyl.T.1.2.

(Maria Prokofjevna Tilikov)

Jyväskylä, Tiilikkala

Lapset: Anni, Nikolai kuollut sodassa, Simana kuollut sodassa, Iivana kuollut Kepalla 1976, Manju

Ponkalahteen naimisiin menneet tyttäret **Moarie** ja Okahvie. ²⁰

Muaria Antipin mies: Matvein Vasselei Tsinkki Riion ottopoika Pirttilahdesta, Ponkalaksi

Ponkalahti

Tiilikainen Okahvie Roopentytö

Jyl.T.1.6.

(Agafja Prokofjevna Tilikov)

Jyväskylä, Tiilikkala

Ponkalahteen naimisiin menneet tyttäret Moarie ja **Okahvie**. ²¹

Vasken Leski

Pon.

Kuoli 1907, Ponkalahti

Vasken Leski kuoli 1907 Ponkalahdessa korkeassa iässä, jo oli alun toisella vuosisadalla. Vasken leski oli hyvä eläjä ikänsä, taitava talon emäntä. Hänellä oli yksi lapsi, jonka luona hän eli. Vasken leski oli tietäjä ja poapoloina oli usein. ²²

Paraska Iljantytö

Pon.

Ponkalahti

Puoliso: Lipponen Pekka Jyrinpoika

Tes.L.1.1.

Keynäsjärvi, Iutala

Lapset: Sandra ja Outi

Vuokkiniemen ruokalassa meitstä huolehti Outi Petrityttö Torofejeva. Outi oli erittäin vilkas, sujuvapuuhieunen nainen. Hän oli syntynyt 1913 Tsenan eli Keynäsjärven Iutalassa Lipposen Pekan eli Petri Jyrinpoika Lipkinin ja tämän ponkalahtelaisen vaimon **Paraska Iljantytön** lapsena ja asunut naimisiin mentyään Vuokkiniemessä. ²³

Bogdanov Katerina Pavlovna

Pon.

Synt. 5.12.1901, Ponkalahti

TIETOKANTA: NAARKDIGI ----- TIETUE: 13015

Signum: 7566: 2 b

Nauhapaikka: A 0423 - B loppu

Kesto:

Kopiotiedot:

Kieli: karjala

Pitäjä: Vuokkiniemi

Kylä: Likopää

Alue:

Kielenopas: **Bogdanov, Katerina Pavlovna**

Sukupuoli: n

Syntymäaika: 5.12.1901

Ikä:

Syntymäpaikka: Vuokkiniemi, Ponkalahti

Elämänvaiheet: Elänyt vuodesta 1923 lähtien Uhtuan Likopäässä.

NAuhoitusaika: 15.7.1968

Nauhoituspaikka: Uhtua, Likopää

Haastattelija: Virtaranta, Pertti.²⁴

TIETOKANTA: NAARKDIGI ----- TIETUE: 13017

Signum: 7567: 1 b

Nauhapaikka: A 0000 - 0325

Kesto:

Kopiotiedot:

Kieli: karjala

Pitäjä: Vuokkiniemi

Kylä: Likopää

Alue:

Kielenopas: **Bogdanov, Katerina Pavlovna**

Sukupuoli: n

Syntymäaika: 5.12.1901

Ikä:

Syntymäpaikka: Vuokkiniemi, Ponkalahti

Elämänvaiheet: Elänyt vuodesta 1923 lähtien Uhtuan Likopäässä.

NAuhoitusaika: 15.7.1968

Nauhoituspaikka: Uhtua, Likopää

Haastattelija: Virtaranta, Pertti.²⁵

Filippov Jyrki

Pon.1.

Jyrki Filippov, Aleksi Lipponen (Lipkin) ja Teppo Lesonen (vas. oikealle) poseeravat taustanaan kotikylä Ponkalahti. Kuva otettu v.1961.²⁶

Filippov Tarja

Pon.1.

Ponkalahden kyläläisiä ryhmäkuvassa 1930-luvulla. Kuvasta tunnetaan vain kolme henkilöä: takana vas. toinen on Pekka Lipkin, nainen keskirivissä keskellä on **Tarja Filippova**, jonka sisar asuu Suomessa. Edessä vasemmalla on Aleksi Lipposen isä Nasarei.²⁷

Filippov Aleksi

Pon.1.

Aleksin ja Anni Filippovien talo sekä Annin sisaren Kristiinan koti.²⁸

Filippov Vaseli

Pon.1.

Synt. n. 1900

15. Filipoff Vaseli, Naimaton, 21 v. ²⁹

Kostamus

Kelloniemi

Peksujev Vasselei Okahvananpoika

Kos.P.3.3.1.

Puoliso:

Ponkalahti. ³⁰

Koulurakennus oli hyvä, ja sen yhteydessä oli asuntola Kelloniemessä, Okahvanaisen Vasselein vanhassa talossa Nasarien talon takana. ³¹

Kelloniemellä oli mainitun Kelloniemen talon lisäksi vielä asuinsijat Okahvanaisen sisaruksilla Vasseleilla ja Moariella. ³²

Nikitin Vaseli

Pon.1.

Synt. n. 1888

13. Nikitin Vaseli, Nainut, 34 v. ³³

Nikitin Simana

Pon.1.

Synt. n. 1896

14. Nikitin Simana, Naimaton, 26 v. ³⁴

Karjalainen Anni

Pon.1.

Karjalainen Anni, Ponkalahti. ³⁵

Ponkalahti

Venehjävestä lähtiessä sopii pistäytyä pieneen mutta vienankarjalaisen perinteen kannalta merkittävää Ponkalahteen, joka on noin peninkulman päässä Venehjärvestä. Kylä sijaitsee Ylä-Kuittijärveen pistävän Ponkalahden perukassa, tai oikeammin tuon lahdenperukan jatkona olevan Kyläjärven rannalla.

»Siinä ei ole monta taloa, ja nekin mitä on, ovat jotenkin hajallaan, mutta kylä teki muutoin viljellyn vaikutuksen, lahden rannoilla oli vihantia vainioita, se muistutti hyvinkin jotain Keski-Suomen kylänlahtea.» Näin Inha v. 1894.

Ponkalahdessa kävi jo Lönnrot syyskuussa 1833. Hän käveli sinne muuan poika oppaanaan Tsenasta oikomain. »Kuljimme melkein linnun-tietä, sillä useimmista paikoista ei voinut huomata, että kukaan ihminen ennen olisi täällä liikkunut.» Ponkalahdesta jäi Lönnrotille mieluisa muisto:

»Myöhään illalla tulin Ponkalahteen, ja talon isäntäväki kysyi heti, tahdoinko kylpeä. Luulin saunaa aikaisemmin lämmitetyn ja hämmästyin suuresti huomattessani, että sitä nyt vasta minua varten ruvettiin lämmittämään. Näin ystävällinen on rahvas täällä kaikkialla. Heidän tavalliseen kestitykseensä kuuluu ruoka, sauna sekä puolukat, joita viimeainittuja ei kuitenkaan riittäne

kaikiksi vuodenajoiksi.>> Kun Lönnrot seuraavana aamuna lähti parin peninkulman päässä olevaan Vuonniseen, hän sai soutajikseen veljekset, joista toisen iäksi arvioi 15-20 vuotta, toisen 7-8 vuotta. Vanhempi veli lauloi pitkän soutumatkan aikana - 20 kopeekan lisäpalkasta!

- Väinämöisestä, Joukahaisesta, Lemminkäisestä ym. Lönnrotille, joka kirjoitti niitä muistiin. Soutumatkan lopussa pikkuvelikin sai suunvuoron ja kertoi - saadakseen Lönnrotin lupaamat kaksi »rossaa» eli yhteensä 4 kopeekkaa - sadun syöjättären tyttärestä. Tuon poikasen sadunkerronnasta Lönnrot pani merkille kiintoisan tyylipiirteen: »Eräässä sadun kohdassa, missä poika tahtoi kuvata, miten lintu lensi yhä korkeammalle ja korkeammalle, kunnes sitä lopuksi ei enää näkynyt, hän sen teki seuraavalla tavalla: *nousi, nousi, nousi, nousi, nousi, nonsi, ja lenti, lenti, lenti, lenti, lenti, lenti, lenti*. Tätä sanoessaan hän hiljensi ääntään ensimmäisistä *nousi* ja *lenti* sanoista vähitellen niin, että hänen lausuessaan viimeiset näistä sanoista oli yhtä vaikea kuulla hänen puhettaan kuin nähdä lintua niin korkealta kuin hän tahtoi kuvata sen lentäneen.» Samaa tyylikeinoa ovat käyttäneet muutkin sadunkertojat. Kun Onttoni Miihkalin kanssa tämä Lönnrotin havainto tuli kerran puheeksi, hän huomautti tuon tyylikeinon olevan itselleen hyvin tuttu niistä saduista, joita hänen äitinsä, Kiestingin Kokkosalmesta lähtenyt Marssa Petrouna Karvonen oli kertonut.³⁶

Ponkalahten kylästä oli syntyisin Kristiina Galaktionova, jonka Väinö Kaukosen kanssa heinäkuussa 1968 löysimme Uhtuan Huponsuolta, missä Kristiina on asunut vuodesta 1933. Kristiina oli syntynyt Ponkalahtessa 15.07.1892. Hänen isänsä Iivana Lipkin oli Lapukan Poavon poika, mutta muuttanut Lapukasta Ponkalahteen. Aiti »Pupero-Lukki», Miikkulantyttö, oli syntynyt Lonkassa, sieltä muuttanut Vuonniseen ja edelleen Ponkalahteen. Isän kotona Lapukassa oli kuulemma ollut oikein puutteellista. »Hyö oltih vet oikein keyhät, petäjöä syöty oli ta survottu ta siitähän ne (= Kristiinan isä Iivana ja tämän veli Tarassie) lähettih sieltä pois Lapukasta... totta ne ruokoa lähettih ettsimäh.» Tarassie asettui Mölkköön, Iivana perusti uudistalon Ponkalahten Siikaniemelle, »kylmäh niemennenäh». Perhettä karttui nopeasti, lapsia syntyi kymmenen, mutta kaksi kuoli pienenä. Pian kuoli Kristiinan isäkin, Iivana, ja leski jäi kahdeksan lapsen kera taistelemaan nälkää vastaan. Todellakin: taistelemaan. Kristiina kuvaili hallavuosien kurjuutta Ponkalahtessa lapsuutensa aikana:³⁷

Kristiina Galaktionovaa ja Moarie Nikihvorontyttö Torvista haastattelin viimeksi mainitun tyttären Olka Iivanantyttö Torofejevan talossa. Moarie Nikihvorontyttö Torvini (o.s. Lesoni) oli myös hyvä perinteenmuistaja. Vaikka hän oli syntynyt Vuonnisessa, hänen tietonsa ovat enimmäkseen Venehjärvestä, jossa hän kasvoi tätinsä luona. Naimisissa hän oli Oajuolahdessa, mutta elää nyt Uhtuassa. Neljättä tuntia Kristiina Galaktionova ja Moarie Torvini istuivat haastateltavinani, jälkimmäinen oikein leppeästi, päinvastoin kuin Kristiina, joka oli koko ajan levoton. Heti sisään tultuaan hän tahtoi lähteä pois, ja sama uudistui vähän väliä; tavallisesti hän ilmoitti syyksi, että piti mennä katsomaan lampaita. Kerran hän jo pääsikin minulta karkaamaan ovelle saakka, mutta kauniisti pyydytyäni palasi takaisin tuolilleen istumaan - ehkä mielelläänkin, epäilen, sillä Kristiina oli taiteilija kaikkine taitoineen ja oikkuineen. Siinä he istuivat, Kristiina ja Moarie, vierekkäin pöydän päässä, ja aika ajoin minusta tuntui, että he oikein kilpailivat keskenään sanomisen taidossa.³⁸

Toinen Ponkalahten synnyttäminen, jonka kesällä 1968 Vienassa tapasin, oli Varvana Maksimantyttö Kirilova. Hän on elänyt 22-vuotiaasta Vuokkiniemen Kyyrölässä, jonne Jyrki Kirilov oli hänet nainut. Varvana on syntynyt 1885; kun kysyin päivämäärää sain vastaukseksi: »Kolme netälie jeäy vanhah rostuoh (= joulun)». Varvanan äiti Joakon Matrjo oli otettu »Oajuolahem perästä». Matrjon »emintimä» (= äitipuoli) oli Toarie -Matrjo jäi jo 4-vuotiaana äidistään orvoksi eli armottomaksi. Varvanan isä oli Maksima Lipkin, laukunkantaja kuten enimmäkseen Ponkalahten miehet. Suomessa häntä kutsuttiin nimellä Matti Lipponen. Tytär Varvana muisteli isänsä kulkeneen enimmäkseen Pudasjärven puolella ja parhaastaan »savotoita myöten», siis tukkityömailla. Suomesta isä lähetti perheelle rahaa, jolla sitten käytiin Kajaanista ostamassa jauhoja, ryynejä, kahvia ja sokeria. Maksiman isä Kauro oli kasvanut Venehjärvestä mutta rakentanut asunnon Ponkalahten puolelle. Maksiman äiti Outi oli otettu Tsenanniemestä.

Mainitulta Kaurolta, siis haastatteleman Varvanan isoisältä, Samuli Paulaharju merkitsi muistiin 8.7.1915 karhuvirren katkelmia, Lemminkäisen virren ja muutamia loitsuja. Kauro oli silloin 86-vuotias (syntynyt siis n. v. 1830), mutta ei suinkaan huonokuntoinen: »Hyvissä voimissa on Kaurokin vielä, kosinolla aikansa kuluksi loikoilee, sivulautsalla istuen liemikuppinsa tyhjentää.» Edellisenä päivänä Paulaharju oli Ponkalaudessa tavannut 104-vuotiaan tietäjäuon ja kylän parhaan patvaskan Tsinkki-Riion eli Riiko Trohkimanpoika Ollikaisen. Tämä oli n. v. 1855 muuttanut Pirttilahdesta Ponkalahteen ja kylmään korpeen raatanut talon; häneen oli Paulaharju enemmän mieltynyt kuin Lipposen Kauroon: »Puhelias, hyväsävyinen karjalaisukko on Kaurokin, mutta sitä lapsellisen herttaista sydämellisyyttä, millä vanha Riiko vieraan mieltä lämmittää, ei ole Kauro-ukolla. Ja laulamistaan runoista oli hän hyvin karkäs maksua perimään.»³⁹

Lähdeluettelo:

- ¹ Carelia n:o 3/1991, 175.
- ² Vienan Viesti: n:o 4/Helmikuun 20.pnä 1998.
- ³ Paajaste, Kai, 2006. Tupenkolahuttajien mailla – Vuokkiniemi esihistoriasta toiseen maailmansotaan; Sakari Vuoristo: Suuri Terrori. s. 408.
- ⁴ Kansalliarkisto: VpakAvustuskeskus/Vienan-Karjalan pakolaisten huoltotmk:n arkisto. (4/Ba 6) Jakopaikkojen pakolaisluettelot 1922 Suomussalmi.
- ⁵ Luettelo: Vienan Karjalan pakolaisista jotka ovat saaneet Valtion pakolaisavustuskeskuksen Suomussalmen varastosta avustusta 1/4-22 jakelussa à 15 p:än anoks.
- ⁶ Luettelo: Vienan Karjalan pakolaisista jotka ovat saaneet Valtion pakolaisavustuskeskuksen Suomussalmen varastosta avustusta 1/4-22 jakelussa à 15 p:än anoks.
- ⁷ Luettelo: Vienan Karjalan pakolaisista jotka ovat saaneet Valtion pakolaisavustuskeskuksen Suomussalmen varastosta avustusta 1/4-22 jakelussa à 15 p:än anoks.
- ⁸ Vienan rykmentti / ? komppania 1921-1922. Luettelo Vuokkiniemen kunnan (Ponkalahti) sotilaista. T-19165/32.
- ⁹ Kannelsuo Simo: Tiedot löytänyt arkistolähteistä ja suomentanut Rudolf Toivonen
- ¹⁰ Kannelsuo Simo: Tiedot löytänyt arkistolähteistä ja suomentanut Rudolf Toivonen
- ¹¹ Kannelsuo Simo: Tiedot löytänyt arkistolähteistä ja suomentanut Rudolf Toivonen
- ¹² Vienan rykmentti / ? komppania 1921-1922. Luettelo Vuokkiniemen kunnan (Ponkalahti) sotilaista. T-19165/32.
- ¹³ Carelia n:o 5/1991, 174.
- ¹⁴ Karjalan Vartia n:o 6, Uhtualla 09.02.1920, s.8. Uusinta painos 2002, Toimittanut Heikki Tarma. Kustantanut Karjalan Sivistysseura.
- ¹⁵ Virtaranta, Pertti. 1972: Polku Sammui, s. 202.
- ¹⁶ Pusin, Sirkka. Espoo 06.07.2003.
- ¹⁷ Virtaranta, Pertti. 1972: Polku Sammui, s. 202.
- ¹⁸ Pusin, Sirkka. Espoo 06.07.2003.
- ¹⁹ Vienan Viesti Helmikuun 27. pnä 1998, s. 3.
- ²⁰ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 143.
- ²¹ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 143.
- ²² Virtaranta, Helmi 1975: Castrenianumin Toimitteita 12, Vienan runonlaulajia ja tietäjiä, s. 17.
- ²³ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 89.
- ²⁴ Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, nauhoitearkiston tietokanta.
- ²⁵ Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, nauhoitearkiston tietokanta.
- ²⁶ Karjalan Heimo n:o 7-8/1992, S. 133
- ²⁷ Karjalan Heimo n:o 7-8/1992, S. 133
- ²⁸ Karjalan Heimo n:o 7-8/1992, S. 133
- ²⁹ Vienan rykmentti / ? komppania 1921-1922. Luettelo Vuokkiniemen kunnan (Ponkalahti) sotilaista. T-19165/32.
- ³⁰ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 235.
- ³¹ Virtaranta, Pertti. 1990 Kulttuurikuvia Karjalasta, s. 173.
- ³² Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 235.
- ³³ Vienan rykmentti / ? komppania 1921-1922. Luettelo Vuokkiniemen kunnan (Ponkalahti) sotilaista. T-19165/32.
- ³⁴ Vienan rykmentti / ? komppania 1921-1922. Luettelo Vuokkiniemen kunnan (Ponkalahti) sotilaista. T-19165/32.
- ³⁵ Karjalan Heimo n:o 3-4/1989, Lahden kansanopisto 1925-1926.
- ³⁶ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 34-35.
- ³⁷ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 35.
- ³⁸ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 39.
- ³⁹ Virtaranta, Pertti 1978: Vienan kyliä kiertämässä, s. 47-48.